

Kaj je govorno nastopanje in kdaj ter kako ga ocenjevati?

1. KAJ JE GOVORNO NASTOPANJE?

Govorno nastopanje je enosmerno ustno sporočanje. Pomeni, da sporočevalec tvori besedili in ga po zvočnem prenosniku pošilja svojemu naslovniku, pri tem naslovnika ne spodbuja k besednemu odzivu, temveč želi samo vplivati na njegovo vednost o čem, prepričanje o čem, vrednotenje ali doživljanje česa ipd.

Učni načrt v OPREDELITVI PREDMETA IN V SPLOŠNIH CILJIH

Učenci in učenke se pri pouku slovenščine usposablajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku /.../, opredeli učni načrt za slovenščino (2018, str. 4).

Izhajajoč iz splošnih ciljev predmeta lahko med drugim izluščimo, da učenec *'razvija pripravljenost za pogovarjanje in dopisovanje ter za govorno nastopanje in pisanje'* preko razmišljujočega in kritičnega sprejemanja raznovrstnih besedil, objavljenih v raznih medijih; preko razmišljujočega in kritičnega sprejemanja ter povzemanja, vrednotenja in primerjanja umetnostnih besedil /.../. (UN SLJ, str. 8)

2. ALI JE GOVORNO NASTOPANJE VEZANO LE NA JEZIK ALI TUDI NA KNJIŽEVNOST?

Vertikalni pregled izgradnje zmožnosti govornega nastopanja na področju **JEZIKA** prikazuje spodnja shema. Iz nje je razvidno, da v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju razvijamo zmožnost govornega nastopanja, v drugem pa prehajamo na zmožnost enosmernega sporazumevanja. V obeh obdobjih je poudarek pred izvedbo govornega nastopanja na pripravi

in vrednotenje le-tega. Operativni cilji določajo, kaj naj učenci dosežajo in razvijajo, poglavje vsebine pa določa, s katerimi vrstami besedil to dosežamo v posameznem obdobju.

Govorno nastopanje pa se razvija tudi na področju **KNJIŽEVNOSTI**. Učni načrt za slovenščino (2018, str. 18, Operativni cilji) določa, da učenci v 3. razredu predstavijo

svojo bralno izkušnjo ali svoje (po)ustvarjalno besedilo. V 2. VIO pa učenec/učenka v »književnostrokovnem« govornem nastopu predstavi svoje razumevanje deloma že obravnavanega umetnostnega besedila ali pa v poustvarjalnem govornem nastopu predstavi svoje razumevanje v šoli še neobravnavanega umetnostnega besedila (UN SLJ, str. 31).

1. VIO

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI GOVORNEGA NASTOPANJA

KAJ ZNA?

Operativni cilji:

Učenci in učenke:

- govorno nastopajo (z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto – gl. razdelek Vsebine);
- pred govornim nastopom se pogovarjajo o tem, kdaj in čemu govorno nastopamo, po čem se govorni nastop loči od pogovora, kako se pripravimo na govorni nastop, čemu to delamo in na kaj pazimo med govornim nastopom;
- po govornem nastopu:
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in jezikovno ustreznost besedila ter ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja, utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
 - povedo, kako so se počutili med govornim nastopanjem;
 - vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

S ČIM TO IZKAŽE?

Vrste besedil za govorno nastopanje:

- pripoved o tem, kar so doživeli, videli ali slišali;
- predstavitev svojih načrtov za dani dan, konec tedna ali počitnice;
- obnova knjige, risanke, filma ali posnetka s spleta;
- opis sebe ali druge osebe, svojega delovnika ali delovnika druge osebe, predmeta ali igrache, živali, prostora, zgradbe, svoje poti v šolo ali katere druge poti. (UN SLJ, 2019, str. 12)

2. VIO

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI ENOSMERNEGA SPORAZUMEVANJA

Operativni cilji:

Učenci in učenke:

- tvorijo besedilo določene vrste (gl. razdelek Vsebine) – govorno nastopajo oz. pišejo;
- pred govornim nastopom oz. pred pisanjem se pogovarjajo o tem, kako se pripravimo na govorni nastop oz. na pisanje, na kaj moramo paziti med njim in kaj delamo po njem ter čemu to delamo;
- po govornem nastopu oz. po pisanju:
 - vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost, zgradbeno ustreznost ter jezikovno ustreznost in pravilnost besedila, ustreznost nebesednih spremljevalcev govorjenja oz. pisanja ter utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave;
 - povzamejo temeljna načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil;
 - poročajo o svoji strategiji govornega nastopanja oz. pisanja besedil, jo primerjajo s strategijami sošolcev in sošolk ter spoznavajo nove;
 - vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja besedil in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali.

Vrste besedil za tvorjenje (tj. za govorno nastopanje in pisanje) v 4. razredu: opis osebe, opis živali, opis poklica, opis življenja vrstnikov ali drugih oseb ter pripoved o tem, kar so doživeli, videli ali slišali. V 5. razredu: obnova besedila, opis rastline, opis predmeta, definicija pojma ter pripoved o tem, kar so doživeli, videli ali slišali. V 6. razredu: ocena besedila, opis kraja, opis naravnega pojava, navodilo za delo, opis igre, športa ali ljudskega običaja ter pripoved o tem, kar so doživeli, videli ali slišali.

Kaj sodi v govorno nastopanje na področju književnosti?

- Predstavitev bralne izkušnje pomeni, da učenci ustno obnovijo besedilo, povedo, zakaj ravno to besedilo, opišejo izbrano osebo, povedo, kaj mislijo o knjigi; če gre za pesem, recitirajo ali deklamirajo).
- Predstavitve novega (poustvarjalnega) besedila, ki ga je učenec ustvaril (narobe pravljica, nadaljevanje pravljice, branje lastne pesmi).

Iz tega izhaja, da so deklamacija, recitacija, govorni nastop ali predstavitev lastnega besedila – govorno nastopanje, zato je treba pri načrtovanju ocenjevanja imeti v mislih, kolikokrat v letu bomo ocenjevali govorno nastopanje. Velja priporočilo, da učenec v vsakem razredu pripravi en govorni nastop na osnovi bralne izkušnje.

Učenci in učenke v 3. razredu:

- predstavijo svojo bralno izkušnjo:
 - obnovijo umetnostno besedilo in povedo, zakaj so si izbrali to besedilo;
 - vživljajo se v književno osebo, ubesedujejo svojo domišljjsko predstavo te osebe, predstavijo njeno razpoloženje in vrednotijo njeno ravnanje;
 - izrazijo svoje mnenje o prebranem;
 - deklamirajo/recitirajo pesem in predstavijo ustvarjalca/pesniško zbirko ipd.;
- predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo:
 - predstavijo narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe ipd.;
 - preberejo svojo pesem, povedo, zakaj so jo napisali oz. katero književno delo jih je spodbudilo k pisanju te pesmi.

V drugem VIO učni načrt določa, da učenci v vsakem razredu pripravijo en govorni nastop – izbirajo med ponujenimi možnostmi, se odločijo za povezavo z domačim branjem ali temo izberejo samostojno. Med govornim nastopom govorijo prosto, čim bolj zbornost in naravno ter upoštevajo jezikovno ustreznost in pravilnost; pazijo tudi na ustrezno rabo zvočnih in vidnih spremljevalcev govorjenja. Na koncu pojasnijo svojo izbiro teme govornega nastopa.

3. PO KATERIH KRITERIJIH OCENJEVATI GOVORNO NASTOPANJE IN KAKO?

Da bi dobili odgovor na to vprašanje, moramo pogledati v standarde znanja, ki jih opredeljuje učni načrt.

Na osnovi ciljev in standardov znanja se opredelijo področja ocenjevanja in kriteriji ocenjevanja.

Tako lahko, izhajajoč iz zgoraj zapisanega in na osnovi standardov znanja, ocenimo **GOVORNO NASTOPANJE NA PODROČJU JEZIKA** v tretjem razredu na več področjih z opredeljenimi kriteriji. Učenec npr. predstavi

opis zgradbe. Poleg zmožnosti govornega nastopanja ocenjujemo tudi pravorečno zmožnost. Pogoj za vključitev teh kriterijev v ocenjevanje je razvijanje teh znanj in spretnosti, utrjevanje in preverjanje.

PODROČJE OCENJEVANJA	KRITERIJ
ZMOŽNOST GOVORNEGA NASTOPANJA – izvajanje	<ul style="list-style-type: none"> • vklučenost značilnosti besedilne vrste (npr. opis) • razumljivost besedila • smiselnost besedila • vključenost načel uspešnega govornega nastopanja (<i>očesni stik, prosto govorjenje, nazornost ponazoril</i>)
ZMOŽNOST GOVORNEGA NASTOPANJA – vrednotenje	<ul style="list-style-type: none"> • ustreznost vrednotenja nastopa sošolca • ustreznost vrednotenja lastnega govora • smiselnost utemeljitve vrednotenja (povezanost s kriteriji uspešnosti)
PRAVOREČNA ZMOŽNOST	ustreznost govora (npr. razločno, knjižno)

GOVORNO NASTOPANJE KOT ZMOŽNOST SPREJEMANJA UMETNOSTNIH BESEDIL IN ZMOŽNOST TVORJENJA

BESEDIL O UMETNOSTNIH BESEDILIH v četrtem razredu lahko ocenjujemo na osnovi naslednjih področij in kriterijev

(izhajajoč iz ciljev in standardov znanja). Učenec npr. predstavitev književne osebe v šoli obravnavanega besedila.

PODROČJE OCENJEVANJA	KRITERIJ
RECEPCIJSKA ZMOŽNOST – GOVORNI NASTOP	<ul style="list-style-type: none"> • ustreznost izbire teme in utemeljitev izbire • pravilnost poimenovanja književne osebe • ustreznost utemeljevanja motivov za ravnanje književne osebe • ustreznost izvedbe prebrane interpretacije (učenec v govornem nastopu interpretativno prebere odlomek) • vključenost načel uspešnega govornega nastopanja (<i>očesni stik, prosto govorjenje, nazornost ponazoril</i>)
ZMOŽNOST GOVORNEGA NASTOPANJA – vrednotenje	<ul style="list-style-type: none"> • ustreznost vrednotenja nastopa sošolca • ustreznost vrednotenja lastnega govora • smiselnost utemeljitve vrednotenja (povezanost s kriteriji uspešnosti)
LITERARNOVEDNO ZNANJE	<ul style="list-style-type: none"> • poznavanje in uporaba literarnovednih izrazov (ljudsko književno besedilo, avtorsko književno besedilo, zvočno slikanje, ljudska pravljica, gledališče, recitacija, deklamacija)

Govorno nastopanje je eden od najpogosteje izvajanih načinov ocenjevanja pri jeziku in književnosti v 1. VIO in tudi v 2. VIO. Opaziti je nekatere šibkosti tega procesa, kot npr. ocenjevanje plakata namesto zmožnosti govornega nastopanja, prelaganje priprave pripomočkov in govornega nastopa v celoti na domače delo. Vključenost učencev v pripravo govornega nastopa je ključna, saj jim pomaga, da razumejo namen učenja za govorno nastopanje

in obenem poznajo kriterije uspešnosti, kar jim omogoči, da vedo, kako izgleda uspešen govorni nastop.

Učenci in učenke naj se pred govornim nastopanjem pogovorijo o tem, kako se bodo pripravili na govorni nastop, na kaj bodo pazili med njim in kaj bodo delali po njem – tako najprej pridobijo, nato pa utrjujejo in dopolnjujejo svoje znanje o strategijah govornega nastopanja in o načelih

učinkovitega govornega nastopanja. Učenci in učenke pred govornim nastopom naredijo načrt, ki naj bo v strukturirani obliki npr. v obliki miselnega vzorca, pojmovne mreže, preglednice, opornih točk. To svojo zmožnost naj razvijajo postopoma in individualizirano – na začetku naj jih pri tem vodi učitelj oz. učiteljica s sistematičnim frontalnim ponazarjanjem procesa izdelave miselnega vzorca, preglednice ipd.

Primer navodil učencu:

PREDSTAVITEV BRALNE IZKUŠNJE (npr. proza Polonce Kovač)

Izbral si književno besedilo, ki si ga prebral in ga boš predstavil. Sedaj so pred tabo naloge.

1. Izdelaj miselni vzorec ali plakat s ključnimi besedami, ki jih boš potreboval, ko boš predstavljal svoje besedilo. Pozoren bodi na to, da:
 - predstaviš delo in avtorja,
 - poveš, o čem govori prebrano besedilo,
 - na kratko obnoviš književno dogajanje,
 - poveš, kdo so glavne književne osebe in kakšno predstaviš,
 - poveš, zakaj se je kaj zgodilo in zakaj so osebe naredile to, kar so,
 - govoriš razločno, čim bolj knjižno,
 - v predstavitev vključiš branje odlomka iz besedila.
2. S pomočjo miselnega vzorca oblikuj besedilo.
3. Pripravi se za govorni nastop.
4. Pripraviš si lahko tudi skico, plakat.
5. Ob zaključku dela boš poročal, kaj vse si opravil, zakaj si izbral ravno to besedilo, kaj si na novo spoznal.

VEČINO DELA BOŠ OPRAVIL V ŠOLI, NEKAJ DOMA.

TVOJ GOVORNI NASTOP BO OCENJEN. SPOMNI SE NA KRITERIJE USPEŠNOSTI.

ZA KONEC NEKAJ PRIPOROČIL:

- Na ocenjevanje govornega nastopanja se naj prehaja postopno. Ne pretiravajmo s številom govornih nastopov na začetku šolanja.
- Govorni nastop učenca naj bo načrtovan in pripravljen v šoli. Učenci naj bodo vključeni v oblikovanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti.
- Plakat in druga pomagala niso nujna in ključna sestavina govornega nastopa.
- Zmožnosti govornega nastopanja se nikoli ne ocenjujejo same zase, pač pa vedno v kombinaciji z drugimi zmožnostmi: npr. s pravorečno zmožnostjo.
- Z govornimi nastopi ob katerem koli književnem besedilu preverjamo učenčevo repcijsko zmožnost, tj., **ne**

vsakega standarda ločeno/posebej. Zato že dolgo velja priporočilo, naj bo **recitacija samo del govornega nastopa in tudi samo eden od kriterijev.** Z **doživetim recitiranjem** torej učenec pokaže **razumevanje/ dojetje pesmi, tj. da z govorom ponazori razpoloženje pesmi.** Ta en kriterij je premalo, da bi ga bilo smiselno ocenjevati s samostojno oceno.

- Velja priporočilo, da učenec od tretjega razreda naprej pripravi en govorni nastop na področju jezika in enega na področju književnosti. V prvem in drugem razredu naj se govorno nastopanje uvaja postopno preko raznolikih dejavnosti: govornje o različnih temah; snemanje, poslušanje in gledanje samega sebe; tvorjenje zaokroženih govornih besedil; govornje ob slikovnem prikazu zaporedja dogodkov; govornje o neki temi ob učiteljevih vprašanjih.

Viri:

Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Mršnik, S., Novak, L. (2014). *Opisno ocenjevanje v 1. in 2. razredu OŠ*. Seminarско gradivo. Zavod RS za šolstvo.

Novak, L. (2016). *Spodbujanje razvoja bralne kompetence na literarnem področju v 1. VIO*. Pedagoška fakulteta Ljubljana: Doktorska disertacija.

Saksida, I. (2008). Književni pouk v drugem triletju devetletne osnovne šole. V Saksida, I., Marjanovič Umek, L., Hribar-Košir, A. (ur.), *Poti in razpotja didaktike književnosti* (str. 43–84). Mengeš: Izolit.

Učni načrt (2018): program osnovnošolskega izobraževanja slovensčina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17. 5. 2019 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf.

Piše:

dr. Leonida Novak